Гомер-гомерг? татар авылларында к??? асраганнар. Б?ген бу тагы да актуаль булды. Мордовияд? к??? ?рчет? фермалары к?нн?н-к?н артып кил?..
Гомере буе к??? асраган Рузаевка районы Татар Пешл? авылы кешесе Гелнар Умяр кызы Шабайкина (1945 елны? 5 апреленд? туган) балаларын ис?н-сау, оныкларын да с?лам?т ?стерерг? к???к?йл?ре ярд?м итк?н. Алар, к??? с?те эчеп ?ск?нг?, бер д? авырмадылар, ди Гелнар Умяровна. Аны? ?ч баласы; Венера Фатих кызы (2 баласы) озак еллар тырышып балалар бакчасында хезм?т итк?н, Наил? Фатих кызы (3 баласы) б?генге к?н тал?п итк?н инженер, Ринат улы. Шулай итеп, биш оныгы Гелняр ?бине?. ?йтеп китим, Гелняр апа Шабайкинаны? ?нисе – М?йс?р? Усман кызы да гомере буе к???л?р асраган. Балаларына файдалы к??? с?те сорап килг?н кешене кайтарып ?иб?рми булган М?йс?р? апа да, б?ген Гелнар апа да шулай эшли.
- Кайчак к???к?емд? ад?м акыллары к?реп шаккатам. Кечкен?д?н т?рбиял?п ?стерс??, к??? синн?н калмый инде ул – и? якын дуска ?йл?н?. Юкка гына татар авылларында к??? асраучы ялгыз карчыкларны? к???сен эзл?рг? туры килми. Ул каяда китс? д?, ?би янына ?зе кайтып кил?. Кыскасы, к??? мал да, дус та ул. К?не? к???г? калмасын, диг?н с?зл?рд?н ?ич куркасы юк. Киресенч?, к???д?н калмасам ярар иде дип яш?п яткан чак, ди Гелнар апа аралашканда.
Х?зер ис? в?згыять ?зг?р? бара - кайсы гына авылга барып чыкма, урам буйлап ашап й?рг?н к???л?рне еш очратасы?. Татар авыллырын санап чыга башладым – барысында да к???не яратып асрый башладылар. Гад?тт? пенсия яшен? ?итк?н гаил?л?р арасында популяр ик?н к???, яшьл?р арасында да к???г? к?ч?чел?р бар. Авылда яшь гаил?л?р д? бер- ике к??? асраугa к?чк?нн?р - балалар да тук, азыкка да зур чыгымнар кир?кми. «Азык диг?нн?н, ул сакалбайга сыерга караганда 6 тапкыр азрак кир?к ик?н. Азыкка талымлы т?гел алар , – ди Гелнар апа. - Конфеттан алып печ?нг? кад?р- бар н?рс?не д?

ашыйлар. Б?ртеге д?, яшелч?се д?, печ?не д? ярап куя. ??й буена йорт ян?ш?сенд?ге чир?млект? булалар, ?зл?рен? кир?к кад?рле азыкны шуннан ?ыялар. ? к??? с?те сыер с?тен? караганда к?пк? файдалырак ??м тизр?к т? ?зл?штерел?. Юкка гына сабыйларга к??? с?те эчерерг? т?къдим итмил?р, х?тта аллергияд?н интег?че к?кр?к балаларына да мен? диг?н ризык ул. Гаил?д? ис? с?тт?н барлык т?р ризыкларны - каймагын, эремчеген, катыгын ?зерлим, - ди ул, с?зен д?вам итеп.
- ?з гомеребезд? мал-туарны? т?рлесен асрап карадык. ?мма шуннан да у?айрагын тапмадык, - ди х?зер Гелняр Умяр кызы. К??? асрау т?рле яктан табыш китер?. Беренчед?н, м?гезле эре терлек бел?н чагыштырганда, ким диг?нд? алты тапкырга азрак ашый. Икенчед?н, к??? зур булмаган ху?алыкны с?т ??м аннан ясалган продуктлар бел?н тулысынча т?эмин итеп тора. Карап торганы? бер к??? булса, к?нг? ?ч литр да, д?рт литр да, х?тта к?бр?к т? саварга м?мкин. ?ченчед?н, егерме килограммнар чамасы ите д? бар. Унбиш еллар чамасы д?вам итк?н гомере эченд? к??? ел саен ике-?ч, х?тта к?бр?к т? б?ти «китер?». К??? асрау бел?н бер д? таныш булмаганнар, аны? с?тен эч?, итен ашый алмыйм – исе кил?, дил?р. Монысы инде юкка ?йт?л?р... К??? ул – чисталык яратучы хайван. Ятканда да и? чиста ??м коры урынны сайлый, суны? да чистасын гына эч?. Аны тиешенч? караганда, к??? т?к?сенн?н аерып асраганда, к?пл?рне? борынын ?ыерткан теге ис булмый да. Шулай д? к???к?й ялгызлыкны яратмый. И? яхшысы – ике-?ч к???не берг? тоту. Ул ?т?ч, тавыклар, каз-?рд?кл?р бел?н к?рше булып та бик тату яши ала. С?яс?тчел?р ?йтмешли, толерант!
Гелнар апаны? с?зен? ?ст?п, галимн?рне? галиме дип санаган ?бугалисина к??? с?тене? файдасы турында к?п язган, дибез. Ул с?лам?тлекне ??м аек акылны сакларга ярд?м ит?, диг?н м?ш??р табиб. Борынгы мисырлылар ис? к??? с?тен нервларны тынычландыру чарасы буларак кулланганнар. Гиппократ ?з авыруларын чахоткадан к??? с?те бел?н д?валаган. Швейцария курортларында ял ит?чел?р б?ген аны анемия, рахит авыруларыннан котылу юлы буларак кабул ит?. Ашказаны авырткан кешел?р, к??? с?тен файдалана башлагач, аппетит кире кайта, дип с?йлил?р.
Файдалы к??? с?тен фермаларда да савалар. Мордовияне? Кочкурово районы Подлесная Тавласында, 2008нче елны к??? ?рчет? башлаганнар. Испанияд?н алынган саву аппаратларын урнаштырганнар. Башта 80 к??? сауганнар, аннары 600. Шунда ук с?тт?н брынза, эремчек, каймакны пакетларга салып сатуга озаталар. Тагы к?пл?п ит х?к?м?тк?, сату нокталарына тапшыралар. Кибетл?рд? бу продуктларны яратып кулланучылар сорап алалар. Эшл?г?н эшл?ренд? ген? тукталып калмыйлар Подлесная Тавла к??? ?рчет? фермасында. Селекционер Нина Минеева бернич? ел я?а токым к??? булдыру ?стенд? эшли. С?б?бе д? бар. Биред? зааненский токымлы к??? ?рчет?л?р, ик?н. Алар м?гезсез эре хайван, йоны да озын, тиг?н?к ябышмый, с?т т? к?п бир?, ?мма бер кимчелеге бар - Швейцария Альпында ?рчетелг?нг?, кышын Мордовияд? ту?алар. Шу?а селекционер безне? яклар табигатен? яраклы т?р китереп чыгарырга тели.
- Шулай булгач, породалы с?тлебик?л?р безд? артыр дип уйлыйбыз. К??? с?тене? файдасын тагы да к?п кеше к?рер дип ышанырга урын бар, - ди Гелнар Умяр кызы Шабайкина.

Наил? Насырова